

VILVOORDE, 4 FONTEINEN – DEELGEBIED DE MOLENS

Archeologienota: Programma van maatregelen.

RAPPORT NR. 0833

Titel

Archeologienota Vilvoorde, 4 Fonteinën – Deelgebied De Molens: Verslag van Resultaten

Auteur(s)

Jasmien Van Bavel & Jeroen Verrijckt

Erkende archeoloog

2015/00053 - Jeroen Verrijckt

Projectnummer J. Verrijckt

2021-499

Projectnummer Onroerend Erfgoed

2021J173

Plaats en datum

Beerse, 15/11/2021

INHOUD

Inhoud.....	2
1 Administratieve gegevens	3
2 Gemotiveerd advies	4
2.1 Aanleiding vooronderzoek.....	4
2.2 Resultaten vooronderzoek	4
2.3 Afweging noodzaak verder vooronderzoek	6
3 Programma van maatregelen	8
4 Lijst met figuren.....	10
5 Bibliografie	10

1 ADMINISTRATIEVE GEGEGEVENS

Projectcode J. Verrijckt		2021-499
Projectcode Onroerend Erfgoed		2021J173
Locatie	Provincie	Vlaams-Brabant
	Gemeente	Vilvoorde
	Straat	Schaarbeeklei 328
Kadastrale gegevens	Gemeente	Vilvoorde
	Afdeling	4
	Sectie	H
	Percelen	345A, 345B, 345C, 254P2, 254T2, 254L2, 254R2, 247V, 254A2 en 255N4
Coördinaten	Noorden	X: 153692,98 Y: 178556
	Oosten	X: 153653,84 Y: 178367,67
	Zuiden	X: 153653,84 Y: 178367,67
	Westen	X: 153624,49 Y: 178534,80
Oppervlakte plangebied		Ca. 28.751 m²
Oppervlakte bodemingreep		Ca. 9.556 m²
Erkend Archeoloog		2015/00053 Jeroen Verrijckt

2 GEMOTIVEERD ADVIES

2.1 Aanleiding vooronderzoek

De aanleiding van het vooronderzoek is de aanvraag van een omgevingsvergunning voor de geplande parkaanleg aan de Schaarbeeklei 328 in Vilvoorde. Meer informatie over de aanleiding van het vooronderzoek is terug te vinden in het verslag van resultaten.

2.2 Resultaten vooronderzoek

Tijdens het vooronderzoek zonder ingreep in de bodem kon enkel het bureauonderzoek uitgevoerd worden.

Het plangebied ligt in de huidige gemeente Vilvoorde. De oudste vermelding van Vilvoorde dateert uit 779. Op dit moment is er sprake van Filfurdo. Hierbij worden enkele schenkingen van Vilvoorde aan een abdij omschreven. Aktes uit 844, 947 en 972 verwijzen eveneens naar deze schenking. Vilvoorde was een belangrijke plaats door de strategische ligging langs de Zenne. Hierdoor kon vanuit Vilvoorde snel de Schelde en Antwerpen bereikt worden, alsook het wegennet tussen het graafschap Vlaanderen en het hertogdom Leuven. Historisch kaartmateriaal toont aan dat het plangebied steeds in gebruik als weiland of beemdgrond, in de directe omgeving van de Zenne en het kanaal Brussel-Rupel. Soms wordt op het kaartmateriaal ook een waterloop en/of gracht, alsook wegenis afgebeeld. Omstreeks het begin van de 20ste eeuw is er bebouwing aanwezig binnen het plangebied. Hierdoor is er een zeer lage verwachting op archeologische sites uit de late middeleeuwen tot nieuwe tijd, met uitzondering van de wegenis.

De omgeving rond het projectgebied bevindt zich volgens het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (DHM) tussen 10 en 50 m + TAW. Het plangebied situeert zich in een lager gelegen, alluviale zone met de rivier de Zenne en enkele kleinere beken zoals de Woluwebeek. Deze zone of ook wel de beekvallei van de Zenne genoemd wordt in het oosten en in het westen omgeven door hoger gelegen dekzandruggetjes met hoogtes tot ca. 50 m +TAW en hoger. Op ca. 15 m ten westen van het plangebied stroomt de Zenne. De reeds ingekokerde Woluwebeek situeert zich op ca. 5 m ten zuiden van het plangebied. Op microschaal situeert het plangebied zich tussen 12 en 14 m +TAW. Het hoger gelegen deel bevindt zich in het westelijke gedeelte richting de Zenne. Het lager gelegen deel bevindt zich in het westelijke gedeelte van het plangebied. Eerder werd er aangehaald dat net ten noordoosten van het plangebied een industriegebouw is afgebroken tot ca. 2 m -mv. Vermoedelijk is deze laagte hieraan te wijten. Op de bodemkaart van Vlaanderen is de bodem in het plangebied gekarteerd als bebouwde zone (bodemserie OB). In de ruime omgeving rondom het plangebied komen verscheidene bodemeenheden voor waar een duidelijke antropogene invloed aanwezig is. Gelet op de landschappelijke ligging, in een beekvallei, is er een hoge archeologische verwachting voor steentijdartefactensites. Indien de bodem door antropogene invloeden verstoord is, zullen eventuele artefacten niet in situ bewaard zijn. Het aantreffen van sporensites wordt op basis van de lage landschappelijke situatie en natte ondergrond als laag verwacht.

In de ruime omgeving rondom het plangebied zijn verscheidene archeologische waarden aanwezig. Het merendeel van deze archeologische waarden gaan echter terug tot historische bewoning en bebouwing, waardoor deze archeologische waarden een lokale neerslag kennen. Enkele archeologische waarden hebben betrekking op archeologische vondsten of structuren ouder dan

de volle middeleeuwen. Zo werd op één locatie een Romeinse muntschat in een sterk verbrande bodem teruggevonden. De exacte interpretatie is niet mogelijk. Aan de overzijde van het Brussel-Rupel-kanaal is mogelijk een soort versterking uit de ijzertijd aanwezig. Recentelijk werden in de ruime omgeving rondom het plangebied verscheidene archeologienota's opgemaakt. Hierbij werden nagenoeg alle terreinen afgeschreven, doordat bebouwing uit de 20ste eeuw grootschalige verstoringen van het bodemarchief veroorzaakte. Net ten zuiden van het plangebied (archeologienota ID 3383) werd een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd, waaruit blijkt dat ook dit terrein grootschalig verstoord is door reeds verdwenen bebouwing. Het toonde verder aan dat binnen het plangebied fluviatiele afzettingen aanwezig waren zoals verwacht vanuit de quartaire kaart. Dit verklaart de afwezigheid van archeologisch relevante sporen. Daarnaast heeft een landschappelijk bodemonderzoek (archeologienota ID 9554) aangetoond dat binnen het plangebied geen intact bewaard archeologisch niveau aanwezig is tot ca. 360 cm -mv. Alle archeologische niveaus zijn verstoord door de reeds afgebroken bebouwing. Nadien is het terrein opgehoogd met een sterk puinhoudend ophogingslaag.¹ Verder wordt het merendeel van de terreinen van de overige archeologienota's afgeschreven, doordat bebouwing uit de 20ste eeuw grootschalige verstoringen van het bodemarchief veroorzaakten. Daarnaast situeren de gekende archeologische sites en vondsten zich vooral op de hoger gelegen delen in plaats van in de beekvallei / om de beemden. Er kan geconcludeerd worden dat in de nabije omgeving goed onderzochte archeologische sites ontbreken. Echter wilt dit niet betekenen dat er in de ruime omgeving geen archeologische sites aanwezig zijn. Dit is vermoedelijk te wijten aan het ontbreken van recente, grootschalige, ontwikkelingen waarbij archeologisch onderzoek noodzakelijk was. Tevens zullen veel van de archeologische sites verstoord zijn door de intensieve bebouwing die in de 20ste eeuw is opgericht en situeren de gekende archeologische sites en vondsten zich op de hoger gelegen delen.

Vanaf de vroege 20ste eeuw tot ca. 2013 is het terrein steeds in gebruik geweest als bedrijventerrein waarbij het volledige plangebied bebouwd is geweest. Deze gebouwen werden omstreeks 2013 afgebroken. Momenteel is er binnen het plangebied een put aanwezig van ca. 2 m -mv die te wijten is aan het uithalen van de volledige bebouwing die hier aanwezig was. Verder hebben infiltratiemetingen en een profielboring aangetoond dat de bodem tussen ca. 50 cm à 1 m -mv verstoord is. Uit enkele recente boringen volgens *Geopunt.be*, tevens geplaatst binnen het plangebied, werd er tot ca. 2 m -mv een steenpuinhoudende laag aangetroffen. Daarnaast is er in februari 2022 nog een milieuhygiënisch bodemonderzoek uitgevoerd voor een groot deel van het plangebied an sich. Dit onderzoek heeft aangetoond dat binnen het terrein er tevens een historische bodemverontreiniging aanwezig is (zone A). Ook de bodem ter hoogte van de school die zich ten zuidwesten van het plangebied bevindt is reeds gesaneerd tot ca. 2 m -mv. Dit is ook het geval voor het deel binnen het terrein. Daarnaast dienen de overige zones binnen het plangebied enerzijds selectief (zone C), anderzijds onder begeleiding uitgegraven (zone D) te worden. Er is één zone (zone B) bij dat nog verder milieuhygiënisch onderzocht dient te worden en tot slot is er één zone bij (zone F) waarbij de grond opnieuw herbruikt kan worden. In deze zone zijn er tevens boringen aanwezig die tot ca. 80 cm puin- en/of baksteenhoudend zijn.² Op basis van deze gegevens kan er worden besloten dat de bodem binnen het terrein grotendeels verstoord is.

De opdrachtgever plant op het terrein een parkaanleg. De aard en omvang van de ingrepen worden hieronder beschreven. Ten westen van het plangebied bevindt zich het Broekplein. Onder het plein is de beek van de Woluwe aanwezig die is ingekokerd. Naast het feit dat het plangebied nabij de Zenne en het kanaal Brussel-Rupel is gelegen, situeert het terrein zich in een waterrijke omgeving of overstromingsgebied. Hier dient men rekening mee te houden tijdens de aanleg van het park. De initiatiefnemer wil trachten om een reliëfrijk park aan te leggen. Het terrein situeert zich hierbij tussen ca. 12 en 14 m +TAW, volgens het DHM II. Specifiek situeert de bestaande toestand van het terrein zich tussen 13,08 m +TAW in de noordwestelijke hoek, 13,02 m +TAW in de noordoostelijke hoek,

¹ Verrijckt, J., 2018: 6, 45 – 52.

² Milieuhygiënisch bodemonderzoek uit februari 2022 → informatie bekomen door initiatiefnemer.

12,85 m +TAW in de zuidoostelijke hoek en 12,92 m +TAW in de zuidwestelijke hoek. Er dient momenteel rekening gehouden te worden met een nulpas van 13,40 m +TAW. Deze nulpas is aanwezig ter hoogte van de school die zich ten zuidwesten van het plangebied bevindt. Ten opzichte van het bestaande maaiveld zal er op de diepste zones maximaal 2 m uitgegraven worden. De laag teelaarde zal opzij gezet worden waarna de grond uitgegraven en geprofileerd zal worden. Daarna zal het terrein terug afgedekt worden met een laag teelaarde voor de zones die beplant worden. In totaal zal men ca. 4.000 m³ uitgraven en 2.500 m³ ophogen. Het park zal hoofdzakelijk bestaan uit groenzones (licht en donkergroene zones op fig. 24). Deze groenzones worden gekenmerkt door gras en picknickruimtes, alsook door bomen- en struikaanplanting. De groenzones *an sich* zullen een minimale bodemingreep met zich meebrengen. In de lager gelegen zones (blauwe zones op fig. 24) worden er wadi's aangelegd. De diepte hiervan is onbekend, aangezien men nog bezig is met de peilingen van het grondwater te berekenen. Tot slot zullen er ook verhardingen (grijze en grijs gespikkelde zones op fig. 24) worden aangelegd die op een maximale diepte van 55 cm -mv worden aangelegd. Er zal binnen het park een deel worden voorzien als buitenspeelplaats waar half verharding en groenzones zullen worden aangelegd. Deze speelplaats zal zich net ten oosten van het nieuwe schoolgebouw situeren. De Harensessteenweg zal heraangelegd worden in die zin dat er meer groen zal worden beplant. De verharding met ondergrondse nutsvoorzieningen blijven grotendeels liggen. Enkele kabels en leidingen worden verplaatst om ruimte te maken voor aanplantingen (bomen en heesters). De kabels en leidingen worden verplaatst naar een zone tussen andere reeds bestaande nutsleidingen (grijze zone op fig. 5). Er wordt geen ongeroerde grond aangesneden. Binnen het park zal er ook een pomphuis worden voorzien voor drinkwaterwinning. Echter behoort dit gebouw niet mee tot de omgevingsvergunning.

Samenvattend kan de verwachting voor een archeologische site worden teruggeschroefd naar zeer laag:

- Het plangebied is gelegen binnen fluviale zone die te herkennen is op aardkundig kaartenmateriaal;
- De fluviale afzettingen worden eveneens bevestigd door uitgevoerd archeologisch vooronderzoek in de directe omgeving van het plangebied, én met dezelfde landschappelijke kenmerken als bij het huidige project;
- Op basis van de gekende bodemverstoringen die te zien zijn op orthofoto's en het DHM II;
- Op basis van de resultaten van de infiltratie- en profielboringen, alsook uit de gezette boringen in functie van het milieuhygiënisch bodemonderzoek uitgevoerd in februari 2022.

2.3 Afweging noodzaak verder vooronderzoek

Na een uitgebreide bureaustudie waarbinnen historische, cartografische, geologische, geografische en bodemkundige bronnen werden onderzocht en teruggekoppeld aan het hedendaagse terreingebruik en de ontwikkelingsplannen van de opdrachtgever, kan geconcludeerd worden dat er geen archeologische vindplaats wordt verwacht. Deze verwachting is gebaseerd op de volgende argumenten:

- Het plangebied is gelegen binnen fluviale zone die te herkennen is op aardkundig kaartenmateriaal;
- De fluviale afzettingen worden eveneens bevestigd door uitgevoerd archeologisch vooronderzoek in de directe omgeving van het plangebied, én met dezelfde landschappelijke kenmerken als bij het huidige project;

- Op basis van de gekende bodemverstoringen die te zien zijn op orthofoto's en het DHM II;
- Op basis van de resultaten van de infiltratie- en profielboringen, alsook uit de gezette boringen in functie van het milieuhygiënisch bodemonderzoek uitgevoerd in februari 2022.

Na een fase in het vooronderzoek volgt geen verder vooronderzoek, zonder ingreep in de bodem of met ingreep in de bodem, indien op basis van de reeds uitgevoerde fase(s) van het vooronderzoek voldoende informatie gegenereerd is om (Code van Goede Praktijk, p. 31):

1. Een archeologienota of nota op te maken die de hoogstwaarschijnlijke afwezigheid van een archeologische site afdoende staft, of;
2. Een archeologienota of nota op te maken die het ontbreken van potentieel op kennisvermeerdering afdoende staft (doordat de geplande bodemingrepen geen impact hebben op het eventueel aanwezige erfgoed of doordat verder onderzoek van het aanwezige erfgoed geen nuttige kenniswinst zou opleveren), of;
3. Een archeologienota of nota op te maken die de noodzaak voor een archeologische opgraving staft én een plan van aanpak hiervoor biedt, of;
4. Een archeologienota of nota op te maken die de mogelijkheid voor een behoud in situ staft én een plan van aanpak hiervoor biedt.

Op basis van bovenstaande argumentatie wordt een advies gegeven om geen archeologisch vervolgonderzoek te adviseren (fig. 1).

Een programma van maatregelen werd hierdoor niet opgemaakt.

Figuur 1: Plangebied met weergave zone geen verder archeologisch vervolgonderzoek op orthofoto.³

3 PROGRAMMA VAN MAATREGELEN

Op basis van het uitgevoerde bureauonderzoek kan geconcludeerd worden dat er geen vervolgonderzoek noodzakelijk is. Op basis van het uitgevoerde bureauonderzoek is met voldoende

³ AGIV 2021e

zekerheid een uitspraak te doen over de aan- of afwezigheid en waarde van archeologisch erfgoed, het potentieel op kennisvermeerdering en de haalbaarheid van eventueel verder onderzoek.

Een doorslaggevende factor in het bepalen of verder onderzoek noodzakelijk is, is de lokale geschiedenis van het terrein. De beslissing om geen vervolgonderzoek te adviseren steunt op de volgende redenering:

- Het plangebied is gelegen binnen fluviatiele zone die te herkennen is op aardkundig kaartenmateriaal;
- De fluviatiele afzettingen worden eveneens bevestigd door uitgevoerd archeologisch vooronderzoek in de directe omgeving van het plangebied, én met dezelfde landschappelijke kenmerken als bij het huidige project;
- Op basis van de gekende bodemverstoringen die te zien zijn op orthofoto's en het DHM II;
- Op basis van de resultaten van de infiltratie- en profielboringen, alsook uit de gezette boringen in functie van het milieuhygiënisch bodemonderzoek uitgevoerd in februari 2022.

Indien tijdens de werkzaamheden toch archeologische resten worden aangetroffen, blijven de bepalingen voor het melden van toevalsvondsten van kracht. Deze bepalingen zijn terug te vinden in artikel 5.4.1 van het Onroerenderfgoeddecreet. Eventuele toevalsvondsten dienen binnen drie dagen na ontdekking gemeld te worden bij Onroerend Erfgoed.

4 LIJST MET FIGUREN

Figuur 1: Plangebied met weergave zone geen verder archeologisch vervolgonderzoek op orthofoto. 8

5 BIBLIOGRAFIE

Code van goede praktijk voor de uitvoering van en rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren (versie 4.0), 2019.